

Den Haag, 14 februari 2020

Programma 2020 en verder

Meervoudig investeren

Naar een programma voor verdieping, bredere toepassing en borging

Indiener

Hanneke Puts (TNO)

Jurgen van der Heijden (AT Osborne)

Nico van Buren (Platform31)

Mirjam Fokkema (Platform31)

Aan:

DPRa

RVO

SVn

UP

Inhoudsopgave

Inleiding, van meervoudigheid naar integratie	3
Deel A. Inhoud	3
<i>Wat is integratie, welke thema's vallen daaronder</i>	3
<i>A.1 Economie en financiën</i>	4
<i>A.2 Omgevingswet en NOVI</i>	5
<i>A.3 De drie grote opgaven: klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking</i>	6
Deel B. Plan van aanpak	7
<i>B.1 Bijeenkomsten</i>	7
<i>B.2 Publicaties</i>	8
<i>B.3 Consortium</i>	9
<i>B.4 Resultaten verdieping, borging, verbreding</i>	11
Deel C. Expertise en projectteam	11
<i>Projectteam</i>	11
<i>Planning</i>	12
<i>Begroting</i>	12
Bijlage Over de initiatiefnemers	12

Inleiding, van meervoudigheid naar integratie

Begonnen met het UP en later met DPRA, RVO en SVn hebben AT Osborne en TNO de afgelopen vier jaar een programma van masterclasses en andere activiteiten aangeboden onder de noemer van meervoudigheid.¹ Wij spraken ook wel van meekoppelen, en tegenwoordig raakt steeds meer de term integratie in gebruik. Uiteenlopende namen voor een innovatie is normaal, omdat mensen hetzelfde ontdekken over een innovatie vanuit verschillende hoeken. Nu de Omgevingswet en de NOVI spreken van integratie zal deze term veel gebruikt gaan worden. In dit voorstel voor een programma voor 2020 sluiten wij ons aan bij het gebruik van deze term. Wij bieden een nieuwe reeks masterclasses en andere activiteiten aan om kennis te ontwikkelen en verspreiden over integratie.

Zeker met een aantal nieuwe partners, met name Platform31, denken wij in 2020 een goed programma te kunnen aanbieden. Idee is dat daaraan steeds meer behoefte is. Zo zal in het laatste jaar voor de komst van de Omgevingswet de belangstelling voor integratie verder stijgen. Deze zal ook stijgen naarmate mensen die werken aan kwesties als klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking verder op zoek gaan naar integrale oplossingen. Onze wens is om uiteenlopende domeinen in aanraking te laten komen met het gedachtengoed vanuit een brede scope. Hiervoor willen we kennis delen en verspreiden en binnen thema's verdiepen samen met nieuwe partners. Dat doen we door een bredere toepassing van het gedachtengoed in een pilot omgeving, en door verbinding met nieuwe toepassingsdomeinen te bewerkstelligen.

Deel A van dit voorstel is een korte uiteenzetting over integratie om zo de verschillende thema's toe te lichten waaraan wij in het nieuwe programma aandacht willen besteden. Dit maakt helder waarom wij in de Deel B kiezen voor een reeks activiteiten om zo kennis over integratie te borgen, verdiepen en verbreden met nieuwe partners. Daaruit volgen in Deel C een planning en begroting.

Deel A. Inhoud

Wat is integratie, welke thema's vallen daaronder

Wij hebben de afgelopen jaren een omkering in het denken onder de aandacht gebracht over de inzet van middelen voor het bereiken van een of meer doelen. Kern daarvan is het idee dat je er niet alleen voor hoeft te kiezen om alle noodzakelijke middelen in te zetten om één enkel doel te bereiken. Je kunt er ook voor kiezen om één enkel middel in te zetten voor zoveel mogelijk opeenvolgende doelen. Dit laatste is veel duurzamer: je gebruikt het middel niet voor zover nodig om een doel te bereiken, waarna je het vaak weggooit, maar het middel wordt bij elk volgend doel waardevoller. Zo wordt ook de omgeving steeds waardevoller, regeneratie. Met anderen noemen wij dit meervoudige waardencreatie, hoewel steeds meer mensen spreken van integratie; wat ons betreft zijn dit synoniemen.

¹ Voor meer info over afgelopen jaren: <https://www.platform31.nl/nieuws/hoe-financier-je-een-integraal-plan>

Integratie is voor velen nog een begrip dat zij niet zomaar hanteren; wat is het precies? Onze definitie is simpel, inzet van een enkel middel tot opeenvolgende doelen, maar daarachter gaat veel schuil. Hoe doen mensen dit precies, kan dit eindeloos doorgaan, is het efficiënt? Dergelijke vragen moeten aan de orde komen nu integratie centraal komt te staan.

Om in 2020 de betere vragen te kunnen stellen, denken wij aan drie hoofdthema's die wij aan de orde willen stellen:

1. Economie en financiën
2. Omgevingswet en NOVI
3. De drie grote opgaven: klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking

A.1 Economie en financiën

Circulariteit en deeeconomie zijn twee populaire uitgewerkte begrippen, maar over beide kan meer inzicht ontstaan met behulp van het idee van integratie. De inzet van een middel tot twee of meer doelen kan bestaan uit herhaalde inzet van een grondstof tot doelen, en dan is sprake van circulariteit. Met andere woorden, het idee van een circulaire economie is een categorie van het meeromvattende idee van integraal handelen. Dat is anders bij de deeeconomie, waarvan juist integratie een categorie is. De deeeconomie is groter dan meestal wordt gedacht. Deze bestaat niet alleen uit de *time sharing* van bijvoorbeeld auto's of andere apparatuur, maar ook uit het delen van middelen tot twee of meer doelen. Het lijkt misschien ver gezocht om een weg op een dijk, of warmte uit een rivier, te zien als deeeconomie, maar in theorie valt daarvoor veel te zeggen.

Circulariteit en deeeconomie openen interessante wegen om verbanden te leggen tussen integratie en het denken over de economie. Dat geldt ook voor een thema dat in 2019 nog niet geheel uit de verf kwam, herverdeling. Integraal handelen kan op locatie zorgen voor oplossing van problemen waarvoor vaak een hogere overheid staat en waarvoor deze ook middelen heeft. Lukt het lokaal de problemen al op te lossen, dan is geen of minder centraal geld nodig, en ook geen of minder geld voor overhead. Zo vindt een herverdeling van welvaart plaats die mogelijk zeer interessant is, want efficiënt, maar nog nooit onderzocht.

Ook het onderzoeken waard is de mismatch tussen financiële innovaties en infrastructurele innovaties. Sterk voorbeeld hiervan is de financiering door verzekeraars van een *resilience bond*, speciaal ontworpen voor de Ike-Dike die Houston moet beschermen, maar deze dijk is volstrekt niet innovatief. Daardoor worden veel kansen gemist, bijvoorbeeld op meervoudig ruimtegebruik. Dergelijke kansen worden in Nederland minder gemist, maar hier wordt weer geen gebruik gemaakt van een innovatief instrument zoals de resilience bond. Er is met andere woorden een mismatch tussen beide soorten innovaties. Het zou een belangrijke stap voorwaarts zijn als beide tot elkaar zouden komen, omdat dit meer kansen zal geven aan infrastructurele innovaties, en zorgt voor een betere besteding van geld.

Studie is nodig naar innovatieve financiële instrumenten. Dit kan aan beleidsmakers laten zien welke instrumenten op de plank liggen, en welke nog werk behoeven, om geschikt te zijn voor de nieuwe generatie integrale ingrepen ten behoeve van klimaatadaptatie, energietransitie, verstedelijking. Interessant is om hierin een internationale dimensie te zoeken, omdat veel bronnen internationaal zijn. Er liggen mogelijkheden om kennis uit het buitenland te halen en het daar ook te brengen.

Financiering van integratie kan tenslotte lastig zijn voor financiers, publiek en privaat. Veel publieke en private investeerders hebben twijfels bij investeren daarin; ofwel omdat het lastig uit te leggen is dat zij meebetalen aan de doelen van anderen; ofwel omdat een meervoudig project geassocieerd wordt met meer risico's. Eigenlijk is het omgekeerde het geval en ontvlechting kan dat duidelijk maken. Ontvlechting biedt een uitweg voor de complexiteit van financiering voor meervoudige projecten. Zeker deze ontvlechting staat centraal binnen het project COREL dat vorig jaar van de grond is gekomen als spin-off van het project meervoudig investeren waarvoor deze voorliggende tekst een vervolg voorstelt.

COREL staat voor Collective Regeneration of former Landfills en betreft de meervoudige herontwikkeling van voormalige stortplaatsen. Het is de spin-off van veel denkwerk de afgelopen jaren over de financiering van meervoudige investeringen dat we zeker samen met onze partner SVn hebben gedaan. Deze spin-off resulteert op dit moment in een pilot met de Omgevingsdienst Veluwe en IJssel, het Gelders Ondergrond Overleg en anderen, en sluit aan bij het traject Samen de diepte in <https://samendedieptein.nl/regioprojecten/gelderland/>. Wij hopen met deze partners en zeker ook SVn volgende stappen te zetten rond de spin-off COREL en die kennis weer te gebruiken binnen het vervolg dat wij hier voorstellen.

A.2 Omgevingswet en NOVI (tekst minder abstract maken)

Integratie staat centraal in de komende Nederlandse Omgevingswet; niemand heeft dat ooit geroepen, of afgedwongen. Het is gedurende het wetgevingsproces de afgelopen tien jaar zo gekomen, alsof het in de lucht hing, maar dat heeft vanzelfsprekend een reden. Deze is dat steeds meer beleid binnen hetzelfde gebied gerealiseerd moet worden, denk aan verstedelijking, klimaatadaptatie en energietransitie. Dat geeft de kans om vanuit ons onderzoek van de afgelopen jaren te komen tot ideeën over de Omgevingswet. Een scherpe definitie van integratie kan helpen om deze wet te interpreteren.

In de NOVI komt het begrip integratie veel voor als een soort 'top-down-integratie', waarbij het dient om vanuit een centraal punt alomvattend overzicht te houden. Zo is het in de wet nu juist niet bedoeld. Daar is het veel meer een bottom up verschijnsel waarbij de elementen in een gebied elkaar versterken. Ook met die inhoud komt integratie voor in de NOVI, dus er valt nog veel te verhelderen. Dat betreft ook het begrip afwenteling dat een interessante rol speelt in de NOVI. Daar wordt echter niet het verband gelegd met integratie terwijl dat er juist is. Door elk middel te gebruiken voor twee of meer doelen wordt een middel zo goed mogelijk gebruikt. Er wordt met andere woorden zo weinig mogelijk waarde verspild, oftewel afgewenteld. Dan hoeft van rechtswege ook minder gehandhaafd te worden. Afwenteling is in onze ogen direct verbonden met integratie en dus onderdeel van de filosofie onder de Omgevingswet en de NOVI.

Benutten kan beschermen betekenen, en andersom, en de Omgevingswet is de eerste wet die dit faciliteert. Zo leidt bescherming tegen geluidsoverlast steeds vaker tot kansen voor benutting, zoals zonnepanelen op geluidschermen, of de bioscoop in Ede in de geluidswal. Dergelijk dynamisch medegebruik leidt tot het delen van kosten, en tot extra opbrengsten. Er is een praktijk ontstaan waarin benutten en beschermen niet botsen, maar elkaar versterken, elkaar in evenwicht brengen. In het kader van de Omgevingswet heet dit integratie, de artikelen 1.3 en 4.2 zijn een codificatie van deze praktijk. Door met benutting meer bescherming te realiseren, of andersom, kan een overheid optimalere resultaten bereiken voor de wettelijke opdrachten in deze artikelen, en (daardoor) haar doelen bereiken.

A.3 De drie grote opgaven: klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking

Het tekort aan woningen in veel stedelijke gebieden is nijpend. Ook profiteert niet iedereen in de stad van de huidige economische bloei. Waar concentraties van kwetsbare groepen zich aftekenen in specifieke wijken, is juist in andere buurten sprake van gentrificering: vastgoedprijzen schieten omhoog. Binnenstedelijke gebiedstransformaties kunnen de woningproductie binnen de bestaande stad versnellen en opschalen. Zo krijgen verouderde plekken en onbenutte locaties een nieuw leven. Er komt ruimte voor wonen: nieuwe woonmilieus worden toegevoegd aan de stad die inspelen op de woningvraag. Noodzakelijk is om in te spelen op actuele maatschappelijke vragen, zoals energietransitie, mobiliteit en arbeidsmarkt. Om steden aantrekkelijk te houden, zijn zij zoekende naar samenhang, balans, integratie.

Ook de randen van Nederland kennen economische groei, maar kampen tegelijkertijd met vergrijzing en er worden minder kinderen geboren. Hoger opgeleiden verruilen deze regio's voor een woonplek meer centraal in het land. Dat maakt deze regio's kwetsbaar. Stad en regio kunnen elkaar helpen bij het aanpakken van maatschappelijke opgaven, zoals het zorgen voor voldoende woningen en het beperken van leegstand, hoogwaardig onderwijs, passende zorg, klimaatadaptatie en duurzame voedsel- en energievoorziening. Het vinden van samenhangende oplossingen vraagt om integraal werken, om (regionale) afstemming en om bestuurlijke vernieuwing. Dit kan uiteenlopende vormen aannemen, van wijkaanpakken tot stedenbanden, regio- of city deals.

In Dordrecht pakken ze de opgaven in een wijk integraal aan. Daar gaat (te) veel geld naar de zorg. Op de begroting is dit het dominante thema, zoals bij veel gemeenten sinds de decentralisatie van de zorg. In de Vogelwijk willen de betrokken partijen een combinatie van maatregelen zo inzetten dat de zorgkosten naar beneden gaan. De groenmaatregelen en sociale plannen (zoals zaken gaan ondernemen met kwetsbare ouderen in de wijk) die dus ook bijdragen aan hitte stress zijn direct gekoppeld aan leefklimaat in den brede en daarmee de gezondheid van de mensen in die wijk. Gedachte is dat bij een prettige leefomgeving het welbevinden van mensen vooruit gaat. Techniek staat in dienst van sociaal: een betere leefomgeving.

Niet alleen de NOVI, maar tal van plannen, nota's, strategieën en visies zijn doordrenkt van de gedachte dat de komende decennia de koppeling eisen van op z'n minst drie grote opgaven op lokaal niveau: klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking. Denkend in systemen snapt eenieder dat deze drie samenhangen en dat het gunstig is ze met elkaar te verbinden, maar hoe doe je dat als je over moet gaan tot concreet handelen? Eindigt stedelijke transformatie in heel veel bouw en weinig in vitale wijken, of weten we dit te verbinden?

Het is vrij simpel om te beredeneren dat energietransitie en klimaatadaptatie samenhangen en integraal kunnen helpen om problemen van verstedelijking te verzachten. Zo werkt het systeem en daarvan gebruik maken kan integratie betekenen. Om dat voor elkaar te krijgen echter, moet je denken in middelen en doelen. Systeemdenken is derhalve nuttig, maar je moet het wel vertalen in handelingen, de inzet van middelen tot doelen. Tot systeemdenken behoort het populaire transitie-denken en kritiek daarop is dat het geen concreet handelingsperspectief geeft. Integratie kan dit wel geven en dit kan interessant debat opleveren.

Tot slot

Wij behandelen drie hoofdthema's: economie en financiën, Omgevingswet en NOVI, en de drie grote opgaven: klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking. Hiermee willen wij een reeks andere thema's aan de orde stellen: integratie, meervoudige waardencreatie, regeneratie, circulariteit, deeleconomie, herverdeling, financiële innovatie,

ontvlechting, afwenteling, stedelijke transformatie, vitale wijken, systeemdenken. Dat is de inhoud van ons programma in 2020, en we leren gedurende dat jaar graag bij natuurlijk. Hoe we dat gaan organiseren staat in de Delen B en C.

Deel B. Plan van aanpak

Deel A hierboven schetst de inhoud die wij in 2020 aan de orde willen stellen. Voornaamste medium zijn net als voorgaande jaren bijeenkomsten. Die beperkten zich in de eerste jaren tot masterclasses, maar dit heeft zich uitgebreid tot een breder scala aan bijeenkomsten, zoals seminars, workshops, lezingen, bijdragen aan congressen. Ander medium zijn publicaties en daarop willen we in 2020 meer inzetten dan voorheen. Verder constateren wij dat het consortium aan direct betrokken partijen nog interessanter is geworden, en dat het goed is aparte aandacht te besteden aan de inhoudelijke en organisatorische samenwerking tussen deze partijen. Daarmee valt ons Plan van Aanpak uiteen in drie delen: 1) bijeenkomsten, 2) publicaties, 3) consortium.

B.1 Bijeenkomsten

Integratie, meervoudige waardencreatie, regeneratie, circulariteit, deeleconomie, herverdeling, financiële innovatie, ontvlechting, afwenteling, stedelijke transformatie, vitale wijken, systeemdenken. Het zijn nogal wat begrippen waarmee we aan het werk willen, maar dat hebben we de afgelopen jaren steeds gedaan. Eenvoudig door dit te verdelen over bijeenkomsten en, als dat kan, workshops binnen die bijeenkomsten. Bovendien hoeft niet alles tegelijk natuurlijk, we nemen daarvoor een jaar. Binnen dat jaar voorzien we een reeks bijeenkomsten die wij niet organiseren, maar anderen, of wijzelf met anderen. Ook daar kunnen we veel van deze inhoud kwijt, maar dat blijft verder buiten dit plan van aanpak.

Binnen dit plan van aanpak gaan wij uit van drie bijeenkomsten die wij zelf volledig organiseren, en vijf waarin wij partner zijn en derhalve invloed hebben op de inhoud. Deze drie zijn landelijk, zoals wij eerder steeds deden, en de vijf andere zijn regionaal, zoals we vorig jaar hebben gedaan. Van deze drie kunnen we in dit Plan van Aanpak vaststellen hoe wij ze willen hebben, van deze vijf kunnen we dat bij benadering, omdat we afhankelijk zijn van regionale partners. Alle bovengenoemde onderwerpen zitten in deze in totaal acht bijeenkomsten 'versleuteld'.

Drie landelijke bijeenkomsten

1. *Integratie in de Omgevingswet en de NOVI*

Integratie is een centraal element van Omgevingswet en NOVI, maar wat is het precies? We houden binnen de masterclass workshops over dit begrip zelf, over dit begrip in de wet, en in de NOVI. In de NOVI speelt afwenteling een voorname rol en wij denken dat integratie en afwenteling heel dicht bij elkaar staan, maar nog niet in de NOVI; ook daarop willen we wijzen.

2. *Economie en financiën*

Integratie heeft directe gevolgen op micro-economisch niveau, want business cases worden beter. De kosten dalen door deze te delen, waardoor de deeleconomie een nieuwe loot aan de stam krijgt. Bovendien gaan de opbrengsten omhoog als belangen elkaar versterken en blijven versterken in een proces van hernieuwing, regeneratie. Financiers stappen nog niet in, ondanks innovatieve financiële producten die daarvoor geschikt zijn; ontvlechting kan financiers zicht geven op hun kansen en risico's. Ook op macro-economisch niveau zijn grote voordelen denkbaar als steeds meer problemen lokaal worden opgelost, die anders om een centrale oplossing zouden vragen. Dit willen we aan de orde stellen in een masterclass met workshops over deeleconomie, business cases, financiële producten, ontvlechting en herverdeling.

3. *De drie grote opgaven: klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking*

Niet alleen de NOVI, maar tal van plannen, nota's, strategieën en visies zijn doordrenkt van de gedachte dat de komende decennia de koppeling eisen van op z'n minst drie grote opgaven op lokaal niveau: klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking. Denkend in systemen snapt eenieder dat deze drie samenhangen en dat het gunstig is ze met elkaar te verbinden, maar hoe doe je dat als je over moet gaan tot concreet handelen? Eindigt stedelijke transformatie in heel veel bouw en weinig in vitale wijken, of weten we dit te verbinden? We houden workshops waarin deze drie grote opgaven voorop staan en we kijken hoe zij elkaar concreet kunnen versterken.

Vijf regionale bijeenkomsten

Van de vijf voorgenomen regionale bijeenkomsten houden wij een eerste verdeeld over 2 dagen op 5 en 16 maart in Flevoland voor het Samenwerkingsverband Klimaatadaptatie Flevoland (KAF), het event 'Klimaat in de Straat'. Tijdens dit event geven wij in totaal 6x dezelfde masterclass over financiering van klimaatadaptatie. De masterclasses zijn bedoeld om deelnemers te inspireren en motiveren rondom het thema klimaatadaptatie. Deelnemers van de masterclasses zijn landschapsarchitecten, stedenbouwkundigen, ruimtelijke ordenaars, watertoetsers, vergunningverleners, beleidsmedewerkers en beheerders van de deelnemende organisaties binnen het KAF. Het KAF bestaat uit GGD Flevoland, Rijkswaterstaat Midden Nederland, gemeente Almere, Dronten, Lelystad, Noordoostpolder, Urk, Zeewolde en Waterschap Zuiderzeeland.

Daarnaast houden we een regionale bijeenkomst in Noord-Brabant in samenwerking met de Waardenmakers, en een in Utrecht in samenwerking met de Economic Board Utrecht. Ook houden wij er een over regeneratieve landbouw, en deze vindt mogelijk plaats in het Noorden van Drenthe, omdat zich daar een aansprekende casus bevindt. Hier komt het verband tussen integratie en circulariteit aan de orde. Verder houden wij een regionale bijeenkomst in Rotterdam, of houden wij de landelijke bijeenkomst over de drie grote opgaven in Rotterdam. In dit laatste geval houden we nog een regionale bijeenkomsten over om in te vullen. Wij vinden het belangrijk om deze in dit stadium open te houden, opdat wij in de loop van 2020 kunnen inspringen op partijen die wij tegenkomen, of gebeurtenissen waarop we willen inspringen.

B.2 Publicaties

Op eigen rekening en risico verzorgen wij elk jaar wel een paar publicaties; zo verscheen januari een publicatie in samenwerking met de Waardenmakers: Martin Bakker, Stijn van Liefland, Koen Antonis, Jurgen van der Heijden (2020), *Slimme Stad en Ommeland: Allemaal winnen. Zelforganisatie in gemeenschappen, onverwachte energie-oplossingen en een strategie in wording*, De WaardenMakers, 's-Hertogenbosch. Binnen het programma 2020 willen wij twee publicaties verzorgen: 1) een Inspiratieboek, en 2) een Kennisdossier.

1. *Inspiratieboek*

Voorbeelden verzamelen en uitlichten ter inspiratie voor gemeenten en andere geïnteresseerden. Op basis van goede werkafspraken bundelen we de krachten met RVO dat werkt aan een heruitgave van *Reinventing Multifunctionality* uit 2016. Dit is een Engelstalig boek bedoeld voor handelsmissies en dus niet primair voor Nederland. Door een aantal casus samen te onderzoeken, en in beide boeken uit te brengen, kunnen we in totaal meer casus onderzoeken en in beide boeken wereldkundig maken.

2. *Kennisdossier*

Een kennisdossier is een websitepagina waarop informatie gebundeld rondom een specifiek onderwerp of thema aangeboden wordt. Een kennisdossier heeft een aantal functies, te weten: beschikbare kennis koppelen aan stedelijke

praktijk, overzicht bieden in de veelheid aan informatie: relevante kennis beschikbaar en informeren over de nieuwste trends en ontwikkelingen. Voorop staat dat we in dossiers de verbinding leggen (kennismakelaarsfunctie). Het is geen doorgeefluik van informatie, maar creëert meerwaarde door de informatie te duiden en te relateren aan andere informatie. De dossiers functioneren als kwaliteitsgids, pretenderen niet alomvattend te zijn. Het is maatwerk. Elk dossier kent zijn eigen dynamiek; de type berichten variëren, alsmede het aantal. Een dossier biedt de voor het thema belangrijkste documenten en een overzicht van de relevante partijen en hun rol. Uitgaande van de gewenste functie (informeren trends en ontwikkelingen, koppeling aan praktijk) is het denkbaar dat daar ook nieuwsberichten, activiteiten, projectbeschrijvingen, inhoudelijke overzichten en blogs bij komen. De artikelen en documenten moeten openbaar en toegankelijk zijn.

B.3 Consortium

Wij willen verder met partijen waarmee we hebben samengewerkt, en met nieuwe partijen. We bieden dit voorstel aan de partijen aan met wie we al hebben samengewerkt: DPRa, RVO, SVn en het UP, hoewel bekend is dat deze laatste moet afhaken, omdat dit programma afloopt. Graag laten wij aan deze partijen zien aan welke verbreding met nieuwe partners wij denken. Deze brengen nieuwe kennis in, vandaar dat verbreding ook betekent het kijken naar terreinen waar we in de afgelopen jaren niet of niet met focus naar hebben gekeken. Dit betreft onder meer landbouw, omdat wij als partners een groep partijen zijn tegengekomen die zich concentreren op regeneratieve landbouw. Daarnaast zijn wij in de vorm van de Waardemakers, onderdeel van de Provincie Noord-Brabant, een partner tegengekomen met dezelfde belangstelling als wij. Om te beginnen willen we stil staan bij wat al een feit is geworden, de samenwerking met Platform31.

Platform31

Een van de belangrijkste trekkers en aanjagers van het gedachtengoed rond meervoudig investeren, het Uitvoeringsprogramma Convenant Bodem en Ondergrond, houdt na 2020 op te bestaan. Het Uitvoeringsprogramma is daarom op zoek naar een nieuwe netwerkpartners en toepassingsdomeinen waar kennis, die binnen het UP ontwikkeld is, kan worden overgenomen, geborgd, gedeeld en kan worden toegepast en doorontwikkeld. Het Uitvoeringsprogramma en de andere initiatiefnemers zien in Platform31 een goede netwerkpartner om het gedachtengoed rond meervoudig investeren onder te brengen en door te ontwikkelen. Platform31 brengt uit de eigen praktijk een drietal programma's in die goed te combineren zijn met dit programma over meervoudig investeren.

1. Stedelijke transformatie

Het programma Stedelijke Transformatie wil de woningproductie binnen de bestaande stad versnellen en opschalen. We richten ons op binnenstedelijke gebiedstransformaties. Zo krijgen verouderde plekken en onbenutte locaties een nieuw leven. We maken ruimte voor wonen: nieuwe woonmilieus worden toegevoegd aan de stad die inspelen op de woningvraag. Natuurlijk spelen we in op actuele maatschappelijke vragen, zoals energietransitie, mobiliteit en arbeidsmarkt. Het programma wordt gefinancierd door het ministerie van BZK, G40, G4, NEPROM, Bouwend Nederland, IPO, VNG, IVBN. De uitvoering hiervan ligt bij Platform31 en de TU Delft zorgt voor onderzoek en de verankering in onderwijs.

2. Vitale wijken

Het tekort aan woningen in veel stedelijke gebieden is nijpend. Ook profiteert niet iedereen in de stad van de huidige economische bloei. Waar concentraties van kwetsbare groepen zich aftekenen in specifieke wijken, is juist in andere buurten sprake van gentrificering: vastgoedprijzen schieten omhoog. Het vinden van samenhangende oplossingen

vraagt om integraal werken, om (regionale) afstemming en om bestuurlijke vernieuwing. Dit kan uiteenlopende vormen aannemen, van wijkaanpakken tot stedenbanden, regio- of city deals. Financiers: BZK en G40 fysieke en sociale pijler.

3. *Koppelen van opgaven op lokaal niveau*

Platform31 signaleert dat meer en meer – oude én nieuwe – partijen zich inzetten voor circulaire, duurzame en inclusieve wijken. Het verbinden van opgaves noemen we koppelkansen. Platform31 maakt dit jaar een inspiratieboek met voorbeelden van lokale initiatieven waar al 'gekoppeld' wordt. Financiers: BZK

Project Regeneratieve Landbouw

In oktober 2018 is het project Regeneratieve landbouw van start gegaan. Dit is een vierjarig project, met als doel scenario's te verkennen voor een nieuw ontwerp van het landbouwsysteem zoals dat er in 2050 uit zou kunnen zien. Het uitgangspunt is dat de landbouw van de toekomst positieve impact moet hebben op o.a. klimaat, bodem, biodiversiteit en het sluiten van kringlopen. Het project wordt uitgevoerd door een breed samenwerkingsverband dat is gestart door TiFN, Universiteit Utrecht, Wageningen University & Research, Universiteit van Amsterdam, het Groene Brein, WIJ.land, BO Akkerbouw, Cosun en FrieslandCampina.

De Waardenmakers

De Waardenmakers zijn een 'satelliet' van de Provincie Brabant. Op armslengte geplaatst van provinciebestuur en provinciehuis werken de Waardenmakers aan een lange reeks projecten binnen de provincie. Veel, zo niet de meeste van deze projecten hebben een integraal karakter waardoor het werk van de Waardenmakers nauw aansluit bij de ideeën achter dit programma meervoudig investeren in 2020. Graag onderzoeken wij samen met de Waardenmakers hoe wij aan hun en zij aan ons werk kunnen bijdragen.

DGRW

Met DGRW hebben wij afgelopen ca. anderhalf jaar een aantal keren doorgesproken over vooral de financiële kan van meervoudig investeren. Welke financiële instrumenten zijn er en vooral, hoe past financiering van meervoudige investeringen binnen de verschillende fondsen van de overheid en binnen de begroting van overheden. Ook de hierboven genoemde 'mismatch' tussen innovaties in financiële producten en innovaties in infrastructuur zijn aan de orde geweest. Vanuit deze gedeelde interesse is een partnerschap mogelijk interessant.

Gemeente Rotterdam

Zeker vanuit het denken over een duurzaam gebruik van de bodem ten bate van een leefbare stad zijn wij al langere tijd in gesprek met mensen van de gemeente Rotterdam. Idee is om daaraan meer vorm te geven, bijvoorbeeld door gezamenlijke organisatie van de bijeenkomst over de drie grote opgaven. Die spelen zeker in Rotterdam een rol.

Economic Board Utrecht (EBU)

Met de EBU hebben wij afgelopen jaar twee keer meegedacht over hun koers en daarin past integratie goed, zeker waar het gaat om thema's als energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie irt verstedelijking waarop EBU graag mee programmeert. Idee is om samen vorm te geven aan een bijeenkomst.

Centrum Ondergronds Bouwen (COB)

Van de diverse programma's waaraan het COB werkt, komt *Common Ground* zeer dicht bij het begrip integratie. Op opvallende wijze is het COB erin geslaagd om bij tal van overheden en bedrijven kennis en ideeën los te maken over geïntegreerde oplossingen rond vooral kabels en leidingen. Daarnaast start het COB in 2020 met het platform

Waardevol Ondergronds Ruimtegebruik. Dit is een leeromgeving voor ontwerpers, ondergrondprofessionals en economen waarin ondergronds bouwen op een vernieuwende manier onder de loep wordt genomen.

Tenslotte

Met meer dan 10 partijen vormen we een steeds interessanter consortium, en het is de moeite waard daarin tijd te stoppen. Terugkijkend op bijeenkomsten en vooruitkijkend naar volgende bijeenkomsten kunnen we veel van elkaar leren. We willen daarvoor drie momenten in het jaar inbouwen.

B.4 Resultaten verdieping, borging, verbreding

Wij willen ons door middel van uiteenlopende bijeenkomsten verdiepen in de drie hoofdthema's en de reeks andere thema's die daaruit volgen. Dit betekent deels het verkennen van nieuwe onderwerpen, zoals afwenteling, en deels het borgen van kennis die we de afgelopen jaren hebben ontwikkeld, bijvoorbeeld rondom financiering. We doen dit met partijen waarmee we hebben samengewerkt, en met nieuwe partijen, dat is verbreding. Onze wens is om meerdere domeinen in aanraking te laten komen met het gedachtengoed vanuit een brede scope. Hiervoor willen we kennis delen en verspreiden. Maar ook op thematiek verdiepen samen met nieuwe partners. Door een bredere toepassing van het gedachtengoed in een pilot omgeving. En door verbinding naar nieuwe toepassingsdomeinen.

Uiteindelijk moeten onze resultaten bestaan uit meer bewustwording over integratie, meervoudigheid, en zelfs betere investeringen. Dat is niet te meten, vandaar dat we afgemeten moeten worden in resultaten die gaan over bijeenkomsten, publicaties, en het consortium.

- Drie landelijke bijeenkomsten met minstens 60 deelnemers
- Vijf regionale bijeenkomsten met minstens 40 deelnemers
- Een inspiratieboek
- Een kennisdossier
- Drie bijeenkomsten waarbij elke consortiumpartner minstens twee keer aanwezig is

Deel C. Expertise en projectteam

Projectteam

Hanneke Puts (TNO)

Jurgen van der Heijden (AT Osborne)

Nico van Buren (Platform31)

Mirjam Fokkema (Platform31)

Planning

Drie landelijke bijeenkomsten: één voor de zomer, twee erna

Vijf regionale bijeenkomsten: twee voor de zomer, drie erna

Drie bijeenkomsten met het consortium: één voor de zomer, twee erna

Inspiratieboek: voor de zomer

Kennisdossier: na de zomer

Begroting

Bijeenkomsten		Benodigd budget
3x landelijk	<i>Integratie in de Omgevingswet en de NOVI</i>	€ 12.500
	<i>Economie en financiën</i>	€ 12.500
	<i>De drie grote opgaven: klimaatadaptatie, energietransitie en verstedelijking</i>	€ 12.500
5x regio	<i>Noord Brabant en de Waardenmakers</i>	€ 7.500
	<i>Economic Board Utrecht</i>	€ 7.500
	<i>Regeneratieve landbouw in Drenthe</i>	€ 7.500
	<i>Rotterdam en de drie grote opgaven</i>	€ 7.500
	<i>Nog in te vullen</i>	€ 7.500
Publicaties	Inspiratieboek	is al gefinancierd
	Kennisdossier	€ 15.000
Consortium		
	3 momenten per jaar bij elkaar komen partners	€ 7.500
TOTAAL		€ 97.500

Bijlage Over de initiatiefnemers

Over Platform31

Onze werkwijze

Vanuit onze neutrale, onafhankelijke positie doen we (praktijkgericht) onderzoek en experimenten, organiseren we bijeenkomsten, leerkringen en communities of practices en verzorgen een toegankelijke kennisinfrastructuur met onder meer digitale kennisdossiers en nieuwsbrieven. Dankzij de nauwe relaties met bestuurders van steden en provincies en

het gesprek dat wij continu met (markt)partijen in het veld voeren, is Platform31 bij uitstek in staat om de (kennis)vragen en uitdagingen van steden en regio's te matchen en te vertalen naar het landelijke schaalniveau en vice versa. Alle kennis en informatie die wij samen met onze partners binnen het brede kennisnetwerk ontwikkelen, komt beschikbaar voor iedereen.

Met andere woorden: Platform31 verbindt - nationaal én internationaal - beleid, praktijk en wetenschap en komt tot een aanpak waarmee bestuurders, beleidsmakers en praktijkprofessionals direct aan de slag kunnen. Platform31 organiseert de ontmoeting, brengt actuele kennis in en is daardoor een verbindende kracht achter samenwerking en de uitwisseling van kennis en succesvolle aanpakken. Onze meerwaarde zit in het grote netwerk, in het debat; in de kritische blik van de buitenstaander én in de mogelijkheid tot het doen van gezamenlijk onderzoek. Hiermee vergroten we het lerend en innovatief vermogen van zowel de steden als het Rijk en bieden we maatwerk waar nodig.

Ons partnernetwerk

Als kennis- en netwerkorganisatie met meer dan 150 partners (ministeries, provincies, steden, woningcorporaties, kennisinstellingen en marktpartijen) is Platform31 in staat externe financiering en inhoudelijke expertise van derden te koppelen aan (onderdelen van) nieuwe programmering. Die brede blik die we dankzij ons partnernetwerk hebben is van grote toegevoegde waarde in projecten en onze analyses. Daarnaast hebben we een structurele samenwerkingsrelatie met het G40-Stedennetwerk en Platform Middelgrote Gemeenten (M50), de VNG en IPO. Die samenwerkingsrelaties zijn gericht op een goede en structurele inhoudelijke afstemming van projecten die we in ons jaarplan programmeren, gericht op de vraagbehoefte van steden en regio. Dat maakt Platform31 tot de ideale partner in voor kennisontwikkeling, -deling- en -borging.

Onze communicatiemiddelen

Naast een breed partnernetwerk beschikt Platform31 over verschillende kanalen om kennis te verspreiden. We delen al onze resultaten breed via nieuwsbrieven, sociale media, persberichten, onze websites, bijeenkomsten en publicaties. Hieronder een beknopt overzicht van volgers en abonnees van onze belangrijkste mediakanalen.

- Informatie over onze projecten, programma's en kennisdossiers is te op onze website vinden;
- De corporate nieuwsbrief van Platform31 bedraagt momenteel 29.000 abonnees.
- Twitter telde in 2018 1.9678.060 tweetweergaven (weergave als een gebruiker een van onze tweets ziet).
- In 2018 telde Platform31 op LinkedIn 6.382 volgers.
- Op de bedrijfspagina van Facebook telden we eind 2018 we 423 volgers.
- Platform31 onderhoudt regelmatig contact met de pers. Mede op basis daarvan, verschijnt Platform31 regelmatig in de media. In 2018 kwamen we 341 keer in het nieuws.
- Platform31 organiseert regelmatig bijeenkomsten voor partners en 1x per jaar de Dag van Stad en Regio.

Over TNO

TNO is een onafhankelijke onderzoeksorganisatie. Wij geloven in gezamenlijke creatie van waarde in maatschappelijke én economische termen. Wij richten ons op innovaties voor negen domeinen:

- Bouw, Infra & Maritiem: 'Robuuste constructies én duurzaam gebruik'
- Milieu : 'Verduurzaming richting geven en versnellen'
- Defensie en veiligheid: 'Wij zetten onze kennis en technologie in voor veiligheid'
- Energie: 'Versneld naar een duurzame energievoorziening'
- Gezond leven: 'Gezond werken en leven bevorderen'

- Industrie: 'Innoveren voor werkgelegenheid, welvaart en welzijn'
- Informatie & Communicatie Technologie: 'Digitale transformatie duiden en versnellen'
- Mobiliteit & Logistiek: 'Realiseren van leefbare en duurzame steden'
- Strategische Analyses & Beleid: 'Complexe vraagstukken omzetten in concrete innovaties'

TNO verbindt mensen en kennis om innovaties te creëren die de concurrentiekracht van bedrijven en het welzijn van de samenleving duurzaam versterken. We ontwikkelen kennis niet om de kennis, maar om de praktische toepassing. Onze strategie is een weerslag van door ons waargenomen trends in maatschappij en technologie. In nauwe afstemming met onze stakeholders hebben wij domeinen en speerpunten gedefinieerd waarop wij ons richten. Deze zijn in lijn met de uitdagingen en ambities van de Topsectoren en de maatschappelijke thema's in Nederland en Europa.

Over AT Osborne

AT Osborne werkt met vier directies:

1. Huisvesting, vastgoed en gezondheidszorg
2. Infrastructuur, gebiedsontwikkeling en milieu
3. Recht
4. Bestuur en organisatie

In de praktijk werken de in totaal 150 mensen uit deze vier directies dwars door elkaar heen, waardoor zij profiteren van elkaars expertise. Hieronder een groep van zo'n twintig mensen met verstand van water, bodem, energie en klimaat. Dwarsverbanden naar bijvoorbeeld gezondheidszorg en omgevingsrecht maken dit een effectieve groep om tal van vraagstukken aan te kunnen in stedelijk en landelijk gebied. AT Osborne levert al meer dan tien jaar juristen aan de wetgever die de Omgevingswet opstelt. Vanuit deze en andere invalshoeken is veel kennis en ervaring beschikbaar rond meervoudige problemen en oplossingen, of met andere woorden, integratie.

Samenwerkende partijen tot nu toe

De afgelopen jaren hebben TNO en AT Osborne samengewerkt met UP, DPRA, RVO en SVn.

UP, Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant

Het tweede Convenant Bodem en Ondergrond (2016-2020) zorgt ervoor dat de saneringsoperatie van de Nederlandse bodem en ondergrond succesvol verloopt. Het uitvoeringsprogramma van het Convenant helpt RO-professionals invulling te geven aan de bodem-opgave. Met kennis, informatie, masterclasses, bijeenkomsten, financiering, een netwerk en het begeleiden van concrete opgaven in de regio.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie maakt onderdeel uit van het nationaal Deltaprogramma, waarin rijksoverheid, provincies, waterschappen en gemeenten samenwerken. Het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie is een gezamenlijk plan van deze partijen om Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Het Deltaplan versnelt en intensificeert de aanpak van wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

RVO helpt ondernemende Nederlanders en beleidsmedewerkers vooruit op het gebied van duurzaamheid, zakendoen over de grenzen, agrarisch ondernemen en innovatie. Samen met partners maakt RVO Nederland economisch sterker en duurzamer. Binnen RVO hebben we samengewerkt met medewerkers die zich inspinnen voor een grootschalige aanpak van wijken binnen de energietransitie.

Stimuleringfonds Volkshuisvesting

SVn beheert fondsen namens overheden en samenwerkingspartners. Hieruit verstrekt SVn leningen voor maatregelen die bijdragen aan beleidsdoelen. Producten zijn bijvoorbeeld de Starterslening, Duurzaamheidslening, Blijverslening en leningen vanuit fondsen zoals het Nationaal Energiebespaarfonds, Breedbandfonds, het FSFE en JESSICA fondsen. SVn voert al bijna 20 jaar financiële regelingen uit voor overheden en heeft ervaring met kredietverlening aan zowel particulieren als ondernemers. SVn ziet het als taak om maatwerk te leveren, opdat projecten en werkzaamheden die bijdragen aan een maatschappelijke ontwikkeling, maar niet (volledig) onder marktvoorwaarden gefinancierd kunnen worden, tóch doorgaan.